

Tűz

M eleg volt, mintha örökké akarna tartani a nyár. A szőlőtőkéken az érett szemek, úgy tűnt, mindjárt kipattannak a napon, még egy-két óra, és túlérnek, édes levük végigcsorog a leveleken az odagyűlő darazsak örömeire. Forrók voltak a szemek, forró volt Kászim tenyere alatt maga a szőlővessző fája, rezzenetlen és felhőtlen az ég, csak a csósz kutyájának lihegése hallatszott a hatalmas csöndben és a méhes zúgása.

A hegy kékes vonala úgy rajzolódott ki az ég alatt, akárha nyár közepe volna, nyoma sem volt annak a finom ködnek, amely októberben még a verőfényes napokon is látszik a levegőben, ha messzire tekint az ember.

A világ szép volt, olyan szép, amilyen talán még sohasem. Minden, amit maga körül látott, új értelmet kapott, a tenyerén méregetett, súlyos szőlőfürt, a gyümölcs feszülő héján visszatükröződő ég és a saját szeme, amelyet szintén meglátott ebben a különös tükörben, a lába alatti fűcsomó tetején a napon pihenő pillangó, a csósz kunyhója felől odahallatszó neszezés, arrébb, az almafáról hallatszó madárfütty, az ős illata, amely összekeveredett a napon felmelegedett szőlőtöke illatával, és a müezzín idehallatszó szólítása még sohasem tűnt ennyire magától értetődőnek.

Mintha örök idő óta állna itt, akárhányadik alakban, és örök idők óta lenne mindez így, a gyümölcs, a lepke, a madár, a napsütés és az ének, és a lába alatt a város, Pecuj.

A szokatlan őszi nyárban a szőlőfürtöt tartó kezét úgy nézte, mintha először látná, kívülről nézte az embert, aki áll a napon, a kezében a szőlőfürttel, a lába alatt a fűcsomóval, amelyen egy pillangó hol kitárja, hol összecsukja a szárnyait, a feje felett egy, a lombok közt bujkáló madárral, amely a müezzín énekével különös módon összehangzóan dalol, mintha ketten is hívnák imára.

Kászim szíve összeszorult. A szemét behunyta, hagyta, hogy vörös és zöld körök eltűnjenek, és csak akkor kezdett el imádkozni.

Különösképp így, ima közben távolabb érezte magát Alláhtól, mint az előbb, amikor egyszerűen állt a napon.

Amióta Zrínyi hadai beözönlöttek a városba, szétdúlták a boltokat, a vitézeik felrugdalták a csársiban a kereskedők padjait, kihúzták őket, mint a halott kutyákat, aztán kidobálták a boltokból a kelméket, a szőnyegeteket, az üvegárut és az edényeket, amelyek rípiytára törve betérítették a földet, és szilánkjaik és darabjaik összekeveredtek a szétnyomódott

gyümölcsökkel és kiszórt fűszerekkel, hogy az egész csársiban citrom-, narancs- és fahéj-illat terjengett a vitézek nyomában, amely másnapra rohadásszággá és verejtékbűzzé vált, Kászim azóta nem tudott imádkozni, akárhogy igyekezett. Most sajnálta, hogy megzavarta az imával az előbbi, ima nélküli imáját, ám a gondolatától, hogy volna olyan ima, amely nem szabályos, megborzongott.

Gyerek volt még, amikor végignézte a keresztény vitézek dúlását. Nem tudott megmozdulni. Az apja ráfeküdt az árura, a mindenféle kendőkre és vászakra, amelyeket nemrég hozott fel Szarajevóból, hetekig odavolt, és a kis Kászimot megkérte, hogy naponta látogassa meg az dédapját a kolostorban. Kászim a többi dédunokával leült a macar baba lábához, ám az öreg hályogos, kék pillantása épp csak átsöpört rajtuk. Verseket, máskor meséket mondott, amelyeket nem fejezett be, ám míg a többiek el-elsződködtek vagy rendetlenkedtek, ő mozdulatlanul ült az öreg lábánál, és megpróbálta kitalálni az összevissza keveredő történetek értelmét, vagy hogy az öreg miért kezdett el valamit mesélni a fiúról, aki kereste a szerelmét a sivatagban, majd fejezte be ehelyett Rúmi egy történetét, aki az uralkodót oktatta a jó kormányzásra, valahogy úgy, hogy az igazi úr maga is inkább szolga. Napról napra leült az öreg lábához, aki egy idő után mintha már csak hozzá szólt volna, a többieket legyekként elhessentve, ha rendetlenkedtek.

Minél többet ült a lábánál, annál inkább úgy tűnt neki, hogy a macar baba, akit Idrisz unokájának mondtak, és az ő dédapjának, tanítja őt, csak nem sorban mondja el a dolgokat, mint a muaríf, hanem összekeveri a mondatokat és a verssorokat, amint az asszonyok a tézta hozzávalóit, neki pedig az a feladata, hogy szétválogassa és minden darabot a megfelelő darabhoz illesszen. Ahogy a Koránt is könnyen tanulta, úgy könnyen megjegyezte a baba minden mondatát is. Néha öt vagy hat napig sem értette, hogy mire mi következik, olyankor butának érezte magát, és este, mielőtt elaludt, könnyes lett a szeme.

Tudom, hogy tanít engem. Őket is tanítaná, de ők vakok és süketek. Én nem vagyok vak és süket, de nem vagyok elég okos – gondolta, és halkán sírni kezdett, de mert szégyellte a könnyeit, összeharapta az öklét, és reggel jókor felkelt, hogy gondolkozzék a baba szavaiban. Máskor hirtelen világosodott meg egy-egy összefüggés, megértette, hogy a fiú a lányt úgy keresi a sivatagban, mint ahogy a hívő Allahot keresi, ám a keresés kínjában és félelmében úgy elvakul, hogy amikor meglátja, nem ismeri fel.

Vajon nem épp az imént mutatta meg magát a mindenható, én pedig imádkozni kezdtem ahelyett, hogy egyszerűen láttam volna? – jutott az eszébe.

Amikor a dédapja történetei lassan összeállni látszottak, hazajött az apja, és maga mellé rendelte a boltba. A vállára vett egy-egy vég vásznat, ledobta a megjelölt sarokba, az apja intésére odaállt mellé, hogy megtapogassa a selymek és szőttek anyagát, hogy megszagolja őket, hogy megnézza a mintájukat, ám mindezt kelletlenül tette, ami miatt az apja rá is ripakodott.

Tele volt a bolt áruval, amikor rájuk törtek. Az apját a szeme láttára rángatták ki, ugyanúgy, mint a többieket, akik az életüket kevésbé tartották fontosnak, mint az fűszerekben, bálákban álló vagyonukat, vagy talán megértették, hogy úgyszincs hová menniük. Az egyik meghalt, a másik nem.

Ferhád, a kardműves, akinek a dédapja is ebben a boltban árult, annak ellenére is túlélte, hogy a saját fegyverei közt a saját vérében feküdt órákon át, de estére kiderült, hogy épp csak a vállát karcolta meg egy penge. Az apja holtan maradt a boltja előtt, noha seb nem látszott rajta, egyszerűen elsodorták a csetepatéban, őt pedig egy kéz arrébb taszította, mintha kölyökkutya lenne, egy magyar vitéz kiabált rá rácul, hogy takarodjon innen, és mentse az életét.

Behúzódott a bolt legmélyére, és mert az áru nagy része már úgyis ki volt hajigálva, a kutya se nézett rá. Nem tudta, hogy órákig vagy napokig ült ott bent.

Már csönd volt, elült a jajgatás és a kiabálás is, amikor kimerészkedett. Az apja üveges szeme épp rápillantott. Egy idegen testnek tűnt, egy elhajtott tárgynak a sok más összetört, elhajtott tárgy közt. Hullák közt, cserépen és szétkent gyümölcsön járt. Egy sarokból nyöszörgés hallatszott, ám amikor odasietett, csak egy kutyát talált, nem lehetett eldönteni, hogy a saját vagy egy ember vérében. Nem tudta, mit tegyen, végül Ferhád boltja elől elvett egy rövid tört, és az állat hátába szúrta, majd elfordult, és hányt. A csársi, ahol máskor, fő-

leg péntek délelőtt úgy kellett átfurakodni a tömegben, most üres volt, mintha maga a hely is meghalt volna. A budai oldal felől beomlott a tető, csoda, hogy nem terjedt tovább a tűz.

Tudta, hogy ki kellene mennie, de nem bírta. Ugyanaz az erő, amely arra kényszerítette, hogy a dédapja lábánál üljön, és megpróbálja megérteni, amire az tanítja, most arra kényszerítette, hogy egyenként megnézze a halottakat, megálljon felettük, majd bepillantson a boltokba. A legtöbben vaksötét volt, a boltocskák közti utcákon épp csak félhomály, bár világos lehetett odakint, mert napfény szűrődött át a csársit beborító deszkatetőzet résein. Valahol beszakadhatott a tető, mert közepén, egy foltban éles szélű foltot rajzolt a padlóra a fény, amely oly igen hasonlított arra a fényfoltra, amelyet Kászim dzsámijában látni, ha az ember késő délután tér be, amikor a nap csak az egyik ablakot éri. Beleállt a fényfoltba. Minden, ami körülötte volt, abban a pillanatban teljes sötétségbe borult. Az apjára gondolt. A gyászra, amit éreznie kellene, és a mondatokra, amelyeket mondania kellene. Nem érzett és nem mondott semmit. Üresség volt benne, egyszerre fényes és vak úr.

A kijáratot két döglött teve teteme torlaszolta el. Az egyiknek a fejére egy turbánt tettek, gyakorlatlan kézzel. Levette róla és eldobta, automatikusan. Üresek voltak az utcák, becsukva, némán álltak a házak. A kádi csorgójánál megmosta az arcát.

Mindent, amit látott, benne maradt a fejében, akárha a Korán szavait tanulná. A csársi romjai, a halottak arca, a teve idétlen, döglötten is vigyorogni látszó pofája, a keresztény vitéz mérges és kétségbeesett arca, aki arrébb lódította az útból, a szavainak a dallama, amikor rákiabált, az apja örült tekintete, ahogy ráfekszik arra a vég vászonra, és magához öleli, a döglődő kutya nyüszítése, mindent fel tudott idézni azóta is, akármikor. Húsz év telt el, de minden, ami azóta történt, lényegtelennek tűnt.

Ott, a napon állva megértette, hogy bárki más lehetett volna a felesége, bárki más lehetett volna a fia, bármi más lehetett volna a foglalkozása. Módos ember volt pedig, és pénteken, ha megjelent a dzsámiban, szétnyílt előtte a tömeg, az öregek, aztán a fiatalok is mondogatni kezdték, hogy az apja arcát viseli, aki Kászim, a dzsámi építőjének arcát viselte, ráadásul még Kászimnak is hívják.

Mindegy volt. Minden mindegy volt, nem olyan értelemben, hogy ne lett volna hálás Allahnak a családjáért vagy a jó módért, amit a bolt és a gyümölcsös meg a város határában legeltetett birkanyáj hozott. Csak épp mintha nem a saját életét élné. Az az ember, akinek az útján végig kellett volna mennie, ott maradt gyerekként a dédapja lábánál. Utoljára akkor volt meg, amikor a keresztények dúlása után vizet merített a tenyerébe a kádi csorgójánál, és megmosta az arcát.

A dédapja nem sokkal a város feldúlása után halt meg. Ő jelentette neki az apja halálát, de az öreg csak nézett maga elé, majd a magyarok nyelvén mondott valamit. Már teljesen vak volt. Pár nap múlva egy szerzetes kopogott náluk, hogy meghalt az öreg.

Akkor nem gondolt rá többet. Nem lehetett. Neki az apja helyére kellett állni. Nem állhatott a macar baba helyére. Valaki nem állhat egyszerre két ember helyére. De vajon mi lett volna a maga útja. Rúmi azt mondja, az összes többi út nem a te utad. Csak a magad útja a te utad – hallotta magában a hangot, amelyet utoljára talán akkor hallott, amikor az üzlet hátsó részében kuporgott, miközben a részeg katonák feldúltak mindent körülötte. A hang, amely talán mindenki másnak azt tanácsolta volna, meneküljön, amerre lát, neki azt mondta, maradjon. Maradjon, amíg vége lesz. És ő maradt. Azóta nem hallotta a hangot, amely nem szavakkal beszél, mégis pontosan közli, hogy mit akar.

Nagy éhség jött utána. Hónapokig alig ettek – jutott eszébe, és az is, hogy a gyász negyven napja után a város újra élni kezdett, úgy tett, mintha nem történt volna semmi, lázálom lett volna az egész, vagy sakkjátszma, amelyben levettek ugyan néhány figurát, ám a következő játszmaiban mindegyik újra a helyén állt már, legfeljebb egy másik változatban. Ferhád a helyén maradt, ő beállt az apja helyére, a maciar baba helyett meg a mevlevi előjáróhoz járnak a fejfájósok és azok, akik azt hitték, meggyógyítható csak a test a lélek nélkül, pedig, ha a lelkük ép lett volna, nem lett volna beteg a testük, mégis az utóbbit óhajtották gyógyíttatni mindenekelőtt.

Kászim, mint oly sokszor megesett vele, megint elvesztette az időérzékét, nem tudta, egy órája, vagy fél napja áll a szőlőben, ám abból, hogy a nap alig haladt arrébb az égen,

és hogy a pillangó is ott volt még a lába előtti fücsomón, és a szőlőfürt szemeiben ugyan-
az a kék ég tükröződött, úgy sejtette, alig pár perc telhetett el.

Lenézett a városra, és a szívébe megint belemart valami ismeretlen fájdalom, rosszabb,
mint a gyászé, és rémületesebb, mint annak a pillanatnak az emlékéé, amikor látta apját
összeesni a bolt előtt.

Mintha már vége lenne az egésznek. Amikor megkapták a hírt, hogy Buda elesett, a gaz-
dagabb kereskedők elkezdtek csomagolni. Nagy csapatokban indultak el a folyó felé, a ka-
ravánok igyekeztek még a tél beállta előtt eljutni Djakovóba, Szarajevóba, vagy még mesz-
sebb. A mevlevik kolostorából is fogyatkoztak a lakók, a cellák egy része üresen állt, a ró-
zsakertek utolsó virágai közt, ahol egykor bölcs, idős emberek üldögéltek, és fiatalok to-
porzékoltak a szerelemtől, most legfeljebb a bogarak neszeztek. A szokatlan őszi nyár egy
utolsó látzott lobbanni, és pár nap múlva, amikor megint rájuk tört egy előőrs, és a Szi-
geti külváros lángba borult, Kászim, aki emlékezett minderre, és sejtette, mi jön, felpakol-
ta a feleségét és a gyermekeit, és a vezetőül kínálkozó tevehajcsár mögé besorolt, Ferhád
fia mögé, akit annak ellenére adtak szerzetesnek, hogy bármi természetes hajlama lett vol-
na rá, míg végül ott ragadt a világ és a kolostor közti senki földjén, a szemá elragadta a lel-
két, a föld nem eresztette a testét. A szerzetesek közt indult neki, de ki tudja, az lesz-e még,
mire odaérnek Szarajevóba. És ki tudja, Kászim Kászim lesz-e még, amikor megérkeznek,
vagy az lehet végre, akinek az útján végig kell mennie.

Aznap, amikor indultak, a város fölé szomorú, szürke ég borult, egy nap alatt lett ősz,
Gázi Kászim dzsámijának kupolái szinte betakaróztak ebbe a ködös szürkéségbe, a belső
vár kapujánál pedig sorban álltak a szegények, hátha beeresztik őket, mielőtt még a keresz-
tények ideérnek. Nem sokat eresztettek be. Az ácsokat, az erős, fiatal férfiakat, és a borbé-
lyokat, vagy azokat, akik elég baksist adtak.

Amikor megkezdődött a forgás, Kászim elvegyült a báméskodók között. Nézte a der-
visek elragadtatott arcát, bár inkább elképzelte vagy sejtette őket, hiszen látni alig lehetett.
Itt voltak, és mégsem.

Mentsd meg magad, mert még nincs itt az idő. A város elveszett. A belső várban nincs
elégg víz, hogy kitartsanak – hallotta a hangot, amely, amióta úgy tűnt, hogy Pécszet elveszí-
tik, egyre gyakrabban szólt hozzá, néha töredezett mondatokban, ahogy egykor a dédapja
beszélt hozzá. Az egyik dervis, egy alacsony, mokány férfi, akit már többször látott a für-
dőben is, és aki minden alkalommal különös figyelemmel nézett rá, mintha ismernék egy-
mást, a forgás közben mintha a szemébe nézett volna. Az arca azonban nem a sajátja volt:
a dédapja tekintett rá, hályogtalan szemmel, tiszta tekintettel.

Alig haladtak még, amikor a vezető megállt. Nem mondott semmit, épp csak jelzett.
Ő maga nem fordult hátra, nem érdekelte, mi zajlik a háta mögött. Másokkal együtt Kászim
is felállt a szekéren, és visszanézett a városra, amely fölött, úgy tűnt, újra kisütött a nap.

Nevrúz ünnepén, március 21-én szinte hajnalban, az első ima idején senki nem ment
fel Jakováli Hasszán mecsetjének minaretjába, akkor már hetek óta nem fűtötte fel senki
a fürdőt, és egy elszabadult birkanyáj, amely először a szigeti külvárosban legelt, beljebb
és beljebb húzódott a városba. Egy-egy állatot elkaptak és levágtak a katonák, akik röhög-
ve hajigálták ki az utcára a könnyeket, de a többi birka ott piszkított, ahol azelőtt a dervi-
sek forogtak.

Kászim dzsámijának kapuja azóta is beverve állt, a rácsos ablakon beszűrődő fényben
összetört tárgyak roncsai, szőnyegfoszlányok és megszáradt emberi vér látszott.

Mesélik, hogy a dúlás másnapján, még ősszel a dzsámi belső terének romhalmaza tete-
jére valaki egyetlen szál kései rózsát ejtett, és a keresztény katonák különös módon nem ti-
porták el és nem is söpörték le a virágot, ott hagyták megszáradni a romok tetején. ■ ■ ■

Péntek Orsolya író, festőművész. Kötetei: *Az őszön egy rótbarna komondor borongol keresztül* (vers, 2002, Fekete Zongora), *Az Andalúz lányai* (regény, 2014, Kalligram), *Dorka könyve* (regény, 2017, Kalligram), *Hőesés Rómában* (regény, 2020, Kalligram).